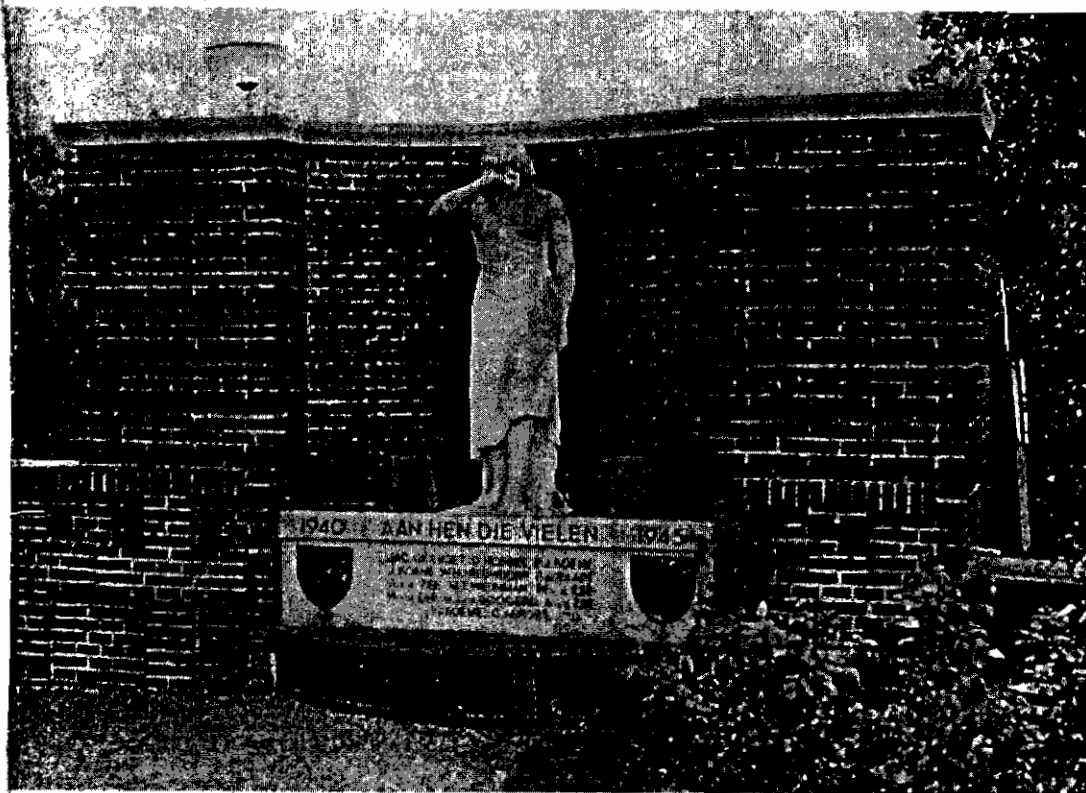

Brielse Mare

Jaargang 5, nr. 2

Oktober 1995

Mededelingen en historische bijdragen van de Vereniging Vrienden van het Trompmuseum

---

COLOFON

De Brielse Mare is een uitgave van
De Vereniging Vrienden van het Trompmuseum
te Brielle en verschijnt tweemaal per jaar.
Leden van de vereniging ontvangen dit
tijdschrift automatisch. ISSN:0927-8478

Correspondentie-adres van de vereniging:
Maarland NZ 48, Brielle.
Postrekening Vereniging Vrienden van het
Trompmuseum 208792; minimumcontributie
f 15.-- per jaar.
Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij het
correspondentie-adres.

Secretariaat Brielse Mare-redactie:
mw.M.S.Zoetemeijer
Voorstraat 162
3231 BL Brielle.
01810-15369.
Bijdragen voor het volgende tijdschrift
kunnen worden ingestuurd naar het redactie-
secretariaat.

Redactieleden:
M. Albers, I. de Baan, W. de Baan,
C. Glaudemans, L. Hordijk, J. Kolling,
I. Kuyper en M. Zoetemeijer.

Ontwerp omslag en lay-out: J. Kolling

Foto's: R.G.Meyer

Drukkerij: De Welplaat, Spijkenisse

Brielse Mare jg. 5, nr. 2, oktober 1995

Brielse Mare

Mededelingen en historische bijdragen van de Vereniging Vrienden van het Trompmuseum

INHOUD

A. v.d. Vlucht Financieel Jaaroverzicht 1994 van de Vereniging 'Vrienden van het Trompmuseum'	3
Van de redactie: reactie A. Middelhoek	5
Drs. J.A. Brugman Cursusaanbod Project Geschiedbeoefening Zuid-Holland	6
S. Schuytvlot Een wandeling door Brielle in de 16e eeuw	8
W. en I. de Baan De oorlogsmonumenten in Zwartewaal	18
M. Albers Brille, Berceau de la Republique de Hollande Een tekening van Antoine-Ignace Melling (1763-1831), reizend kunstenaar	22
M.S. Zoetemeijer Kronieken 1914 en 1944	36
F. van Hoorn Genees-, heel- en verloskundigen in Voorne- Putten en Rozenburg	47

A. van der Vlugt
(penningmeester 'Vrienden')

FINANCIEEL JAAROVERZICHT 1994 VAN
DE VERENIGING 'VRIENDEN VAN HET TROMPMUSEUM'

Zoals gebruikelijk nemen wij in het najaarsnummer
het financieel verslag van het vorige jaar op.

Baten

In kas (kas, bank, giro en spaarrekening)	f. 8424.14
Contributies 1993	- . 30.--
1994	- . 1487.50
1995	- . 4360.50
Losse verkopen Mare	- . 98.50
Giften	- . 500.--
Rente	- . 149.55
	f. 15050.19

Lasten

Aankopen	f. 6800.--
Brielse Mare 1993-2 + 1994-1	- . 2795.75
Bijeenkomsten representatie	- . 201.95
Verenigingskosten (kluis- huur, telefoon, porti, Kamer van koophandel enz.)	- . 577.15
In kas (kas, bank, giro en spaarrekening)	- . 4675.34
	f. 15050.19

4

Toelichting:

Aankopen:

Negen penningen afkomstig van het vaandel
van de zangvereniging te Zwartewaal f 300.--

Een gelegenhedsglas uit 1789 met de
inscriptie:

Hugo van Andel
Bailluw en Secretaris
van Naters
1789

-. 6500.--
f. 6800.--

Giften:

Voor de aankoop van het gelegenhedsglas werd een
gift ontvangen van f. 500.--.

Bestemmingsgift:

In het saldo per 31 december 1994 is een bedrag
begrepen van f. 2000.-- ontvangen in 1993 als be-
stemmingsgift voor de aankoop van audio-visuele
apparatuur voor het Trompmuseum.

Van de redactie.

5

In ons vorige nummer schreven wij: 'Hebt U aanvullingen - opmerkingen..... neem dan contact op met de redactie'.

Van de heer A. Middelhoek uit Veldhoven ontvingen wij een hele aardige brief. Wij nemen uit die brief voor U het volgende over:

Hierbij wat aanvullingen uit eigen herinnering op het artikel van Dhr J. Klok over de meidagen van '40. Ik was toen bijna twaalf jaar. Ook ik herinner me heel goed enkele dingen die hij vertelt: De enorme rookwolk boven Rotterdam en later de vuurgloed, de verwarring bij 'Lichten aan!' 'Lichten uit!'.

Al die dagen was het stralend weer bij een wolke-loze hemel. In den Briel zelf gebeurde eigenlijk weinig, maar je raakte toch gespannen door de voortdurende dreiging, nog versterkt door het sirenegeloei. Veel trek in eten had ik niet.

Ook wij hoorden van de evacuatie van Veenendaal en verwachtten huisvesting te bieden aan mijn oom en tante met vier kinderen uit die plaats. Zij zijn echter nooit gekomen.

Ik herinner me ook een wandeling naar het Hoofd met enkele jongens, waar een aantal militaire vrachtwagens ter camouflage onder de bomen geparkeerd stonden. Niet zonder gevaar dus om daar te lopen.

Dhr Klok vermeldt op 13 mei: 'in de buurt van Hoek van Holland werd geschoten'. Volgens zeggen lag daar een Frans oorlogsschip. Het afweergeschut ging nijdig te keer, waarvan bij ons de grote spiegelruit (op het Noorden) stond te trillen.

In de laatste oorlogsdagen gingen inderdaad de wildste geruchten o.a. Mussolini zou de zijde van de Gealliëerden hebben gekozen.

Het bericht van de capitulatie veroorzaakte grote verslagenheid. Ik had het gevoel dat voor de volwassenen hun wereld instortte. We waren ook erg ongerust over onze familie in Rotterdam, maar die woonde in Zuid (Vreewijk).

6

Drs. J.A. Brugman (projectleider geschiedbeoefening in Zuid-Holland)

BERICHT

Cursusaanbod Project Geschiedbeoefening Zuid-Holland

Hier volgt een (summier) overzicht van de verschillende cursussen:

Basiscursus 'Historisch onderzoek', 12 lessen, Den Haag, aanvang: oktober 1995, f. 125.--

Basiscursus 'Op zoek naar verborgen schatten. Methoden van lokaal en regionaal historisch onderzoek', 5 lessen, Museum De koperen Knop, Hardinxveld-Giessendam, aanvang januari 1996, fl. 75.--

Basiscursus 'Schrijven van een Historisch artikel', 5 lessen, Gouda, aanvang: februari 1996, fl. 140.--

Cursus 'Bronnen in het Rijksarchief, voor Leiden en omstreken', 5 lessen, Den Haag, aanvang: november 1995, fl. 75.--

Cursus 'Bronnen in het Rijksarchief, voor Midden-Holland', 5 lessen, Den Haag, aanvang: maart 1996, fl. 75.--

Cursus 'Kaarten en Tekeningen', 3 lessen, Den Haag, aanvang: april 1996, fl. 45.--

Cursus 'Gemeentelijke Monumentenzorg', 4 lessen, Den Haag, aanvang: april 1996, fl. 75.--

Cursus 'Zoeken naar Sporen van Nijverheid en Industrieel Erfgoed', 2 lessen, locatie nader te bepalen aan de hand van de woonplaatsen van de deelnemers, aanvang: 31 oktober 1995, fl. 30.--

Voor meer informatie en aanmelding kunt U contact opnemen met Jan Brugman. U kunt ook het Cursusoverzicht 1995/96 'Musea en Geschiedbeoefening in Zuid-Holland' aanvragen. Dit cursusoverzicht geeft informatie over het cursusaanbod van het project Geschiedbeoefening en bevat aankondigingen van cursussen waarvan de organisatie in handen is van andere instellingen en verenigingen.

Het Project Geschiedbeoefing Zuid-Holland is gehuisvest bij de Federatie van Musea in Zuid-Holland.

Postadres:

Federatie van Musea in Zuidholland
t.a.v. Jan Brugman
Postbus 448
2501 CK Den Haag
tel. 070-3624121

Bezoekadres:

Nobelstraat 1e Den-Haag.

Mw. S. Schuytvlot.

EEN WANDELING DOOR BRIELLE IN DE 16e EEUW

(Aan de hand van huysrente van het Sint Catharina-
of Zuyteyntsche Gasthuys)

Inleiding

In 1993 bestond het Gasthuis te Brielle 700 jaar. Reden voor een enthousiast clubje paleografie-leerlingen van dhr. J. Klok (oud-archivaris van Brielle) om stukken met betrekking tot dit Gasthuis te gaan transcriberen (overzetten van oud handschrift in hedendaags schrift). Gekozen werd voor drie jaarrekeningen van het Gasthuis, te weten 1532/1533; 1561/1562 en 1587/1588. Op basis van gegevens uit deze jaarrekeningen werden een 5-tal korte voordrachten gehouden op een jaarvergadering van de Historische Vereniging Westelijk Voorne. Eén van deze voordrachten, door mij gehouden, was de wandeling door Brielle in de 16e eeuw. De tekst van deze voordracht volgt hieronder.

DE WANDELING.

(De nummers in de tekst corresponderen met de nummers op het kaartje).

Zoals gezegd is de wandeling samengesteld aan de hand van 'huysrente' ontvangen door het Gasthuys. Het Gasthuys leende geld, uiteraard tegen rente, en tegen een onderpand. Als onderpand zijn we in de rekeningen onder meer tegengekomen: boomgaarden, molens, weidegrond (een coeyegras), vee, een vleeshal en huizen.

Het overgrote deel van de onderpanden waren huizen. De verschuldigde rente op deze geldleningen met een huis als onderpand, werd 'huysrente' genoemd. Wij zouden nu zeggen hypotheekrente. Let wel, alleen de rente, niet de aflossingen. Kennelijk loste men in die tijd geheel of gedeeltelijk af als men weer geld had. We zijn slechts enkele

aflossingen tegengekomen. Ter illustratie: in 1532/33 was de huysrente 21% van de inkomsten van het Gasthuys en bedroeg 14 f.

*Onze wending nu gaat via die straten en sloppen
 waarin huizen stonden, die beleend waren bij het
 Gasthuys. Al wandelend vertellen we het een en an-
 der.*

(handschrift 1532 m.b.t. innen 'huysrente')

Onze wending nu gaat via die straten en sloppen, waarin huizen stonden, die beleend waren bij het Gasthuys. Al wandelend vertellen we het een en ander.

We komen Brielle binnen via de Zuytpoort (1) en komen in de sheer Daniels Ambachtstraete (2). sHeer Daniels Ambacht was een wijk, die liep van de huidige G.J. v.d. Boogerdweg (ongeveer ter hoogte van het voormalige politieburo) tot ca. de huidige Botbijlweg. De wijk is genoemd naar de heer Daniel, die waarschijnlijk in de vroege middeleeuwen ambachtsheer was over dit deel van de Oostdijk. In ± 1700 is de wijk afgebroken voor de bouw van de nieuwe verdedigingswerken, die Brielle zijn huidige vorm hebben gegeven. Er werden 159 huizen afgebroken.

We lopen door en komen in het Zuyteynde (3). Op nr.87 van de huidige Nobelstraat zien we het Gasthuys, dat in 1293 door Henric van Cats, een geestelijke uit Zeeland, is gesticht en als naam Sint Catharina Gasthuys kreeg. Het Gasthuys werd ook wel het Zuyteyntsche Gasthuys genoemd. Vrerick Cornelisz, de bouckhouder uit 1586, gebruikt deze naam. Naast het Gasthuys heeft een kapel gestaan, die in 1860 is afgebroken. In 1587 gebruikt ene Van Gellinckhuysen deze kapel als opslagplaats voor turf. Hij huurt de kapel van het Gasthuys. De jaarrekening 1532/1533 leert ons dat er een

10

grote brand op het Zuyteynde geweest moet zijn, waarschijnlijk tussen 1526 en 1531. Van de 11 huizen, die beleend waren bij het Gasthuys, brandden er 8 af.

Zowel op het Zuyteynde als in sheer Daniels Ambacht komen we lage tot zeer lage rentebedragen tegen. Woonden hier voornamelijk eenvoudige lieden? Uit de rekeningen blijkt dit niet. In sheer Daniels Ambacht komen we als crediteur o.a. tegen:
- 2x een burgemeester, maar ook een metselaer, timmerman, plaetijnmaecker, en onder op de ladder o.a. een ketelboeter en een biervuerder.

In het Zuyteynde zijn het kooplieden die een beleend huis bezitten, zoals een laeckencooper, een coorencoeper. Maar ook o.a. een boegelwif (strijkster), een nayer, een cuyper en een wagenmaecker. Zonder verder onderzoek weten we dus niet waarom juist hier zo veel lage rentes voorkomen.

Naast het Gasthuys met kapel heeft een Vleyschhal (vleeshal) gestaan, een geschenk aan de stad Brielle uit 1477 van Maria van Bourgondië. De stad Brielle had deze vleeshal overigens beleend bij het Gasthuys, zo blijkt uit de rekeningen.

Doorlopend passeren we het Craenslop (4), zo genoemd naar de kranen die op de Bierkade (5) stonden voor het laden en lossen van schepen. Teruglopend komen we in de Nobelstraete (6). We zien links twee beleende panden, en wel 'de Wage' (op huidig nr.14) en 'den kouden kelder' (huidig nr.30). Het beleende huis 't Gulden Vlies' zien we ook in deze straat. Nu komen we in de Cruysstraete (7). Het eerste stukje van de huidige Voorstraat droeg deze naam. Waarom? De Langeweg uit Oostvoorne en de Oostdijk van de Goote hebben elkaar hier ooit gekruist, vandaar.

De huidige Markt is eerst na ca. 1578 ontstaan, na afbraak van een groot pand 'de Gouden Pot', door de stad Brielle voor afbraak gekocht.

Linksaf komen we in de Coomenstraete (8) ook wel

Comanstraete, oftewel de Koopmanstraat, waarschijnlijk zo genoemd omdat hier vroeger stoffenmarkt werd gehouden. In 1587 bezit Willem Hendricxz. Cramer een huis in deze straat. De toenmalige boeckhouder beschrijft het huis aldus: 'huys ende erve daer den Bryel vuyt hangt staende inde coomenstraete over de trappen vant stadthuys'. Op de nrs. 2 en 3 heeft later een winkel gestaan welke in 1934 door brand is verwoest. Daarbij is de gevelsteen met een bril en het jaartal 1595 verloren gegaan. Wat zou gebeurd zijn na 1587? Of het huis van Willem Hendricxz. Cramer is verloren gegaan en herbouwd maar nu met een gevelsteen i.p.v. uithangbord, of het uithangbord is in 1595 vervangen door een gevelsteen. 't Zou mogelijk uit te zoeken zijn. Daarover denkend merken we dat we op de Plaetse (9) zijn aangekomen. Ons nu bekend als Wellerondom.

Links zien we de Groente- of Warmoesstraete (10) en in het verlengde daarvan de Venckelstraete (11). Deze straat zag er toen heel anders uit met boomgaarden en een sloot. Ook enkele huizen in de Venckelstraete zijn beleend.

In 1532 woont op de Plaetse een bakker, Jan Dircxz., die geld heeft geleend van het Gasthuys met zijn zoutcasse als onderpand.

We gaan nu de Langestraete (12) in. Slechts één pand wordt genoemd en wel in 1587. Interessant is dat het Gasthuys deze vordering heeft geërfd van Jhv. Machtelt van Bronckhorst. Dus ook particulieren leenden geld tegen rente en onderpand.

Welke mensen leenden geld bij het Gasthuys? Meer dan de helft (ca 65%) waren ambachtslieden zoals wever, cleermaecker, schoemaecker, scrijnwercker, seylmaecker, stoeldrayer, smid enz. De overige 35% bestaat enerzijds uit burgemeesters (3x), een baljuw, een jurist en kooplieden en anderzijds uit b.v. een sackendraeger, een ketelboeter, schippers,.....

Overigens wil het niet zeggen dat de crediteuren allemaal ook daadwerkelijk in de huizen gewoond hebben. Soms is de boekhouder daarover duidelijk en schrijft hij 'daer hij inne woont'. Of zoals in 1532 over IJsbrand de tinneghieter, die 3 panden beleend heeft in de Vischstraete. In één van deze panden woont IJsbrand; de boekhouder zegt nl. over dit pand 'IJsbrand zelve'.

Intussen zijn we op het Maerlant (13) gekomen. Het eerste stukje van de zuidzijde heette Cleyn Maerlant (14). Het Maerlant ten oosten van de huidige Voorstraat is gebouwd in en na 1587, bij een stadsuitbreiding waarbij Slagveld en Scharloo werden bebouwd. Twee inwoners van Brielle Cornelis Cornelisz. en Job Jansz. sluiten prompt een lening in 1587 met elk één van deze splinternieuwe huizen als pand, tegen 'den XIIe pennijnck' oftewel 8.3%. Het rentebedrag bedroeg 15 Schellingen, ergo de lening bedroeg 9 £ Vlaems per huis. Of dit bedrag ook de waarde van het huis vertegenwoordigde kunnen we zonder nog dieper in de jaarrekeningen te graven niet zeggen. Uit de rekeningen blijkt dat er in 1523 brand op het Maerlant geweest is, waarbij 2 beleende huizen werden verwoest, een huis van Ploonken Ghijze en het andere van Heyn de Backer. In 1532 bezitten beide weer een huis op het Maerlant NZ, wederom beleend. Zij moeten nu dus rente betalen over twee leningen, want na 6 jaar uitstel te hebben gehad zijn ze in 1529 weer begonnen met de betaling van de rente over de 'verbarnde erve'.

Brand moet in die tijd een veel voorkomend kwaad zijn geweest. Niet zo verwonderlijk met open vuren in de stad (smederijen, tinnegieterijen enz.) en veelal houten huizen. De jaarrekening van 1532/33 vermeldt in totaal 5 branden.

In 1562 sluit Eeuwout Jansz., schipper, wonende op het Maerlant ZZ, een lening van 14 £. Kennelijk een hoge lening want alleen zijn huis als onderpand is niet genoeg. Hij staat borg met 'zijn huys

ende erve ende al zijn andere staende ende leggende goederen', dus ook zijn schip.

Voordat we het Norteynde (15) opgaan kijken we even naar de overkant en zien het Dijcslop (16) aan het einde waarvan de Nortpoort opdoemt (17). In 1572 komt daar een deel van de Geuzen de stad binnen.

De huysrente werd 1x per jaar betaald. Vaak werd een feestdag als vervaldatum gekozen. Genoemd worden:

Lichtmisse	(2 februari)
St. Jansmisse	(24 juni)
St. Margriete	(20 juli)
St. Jacob of Jacoby	(25 juli)
Bamisse	(1 oktober)
Martuy of St. Maarten	(11 november)

en ook Paeschen en Kersmisse.

Het Norteynde aflopende passeren we het '3 Bellen-slop" (18) waar het Norteynde overgaat in de Cap-poenstraete (19). De naam van de broodjeszaak 'de Capoen' in de huidige Voorstraat verwijst naar deze vroegere straatnaam.

We komen bij het Boterslop (20) vernoemd naar de hier gehouden botermarkt. Op de hoek staat het huis 'het Moerjaens Hooft', hetgeen ook beleend is.

We gaan het Boterslop in en slaan rechtsaf de Cuyperstraete (21) in, ook wel Heerenstraete genoemd, en komen doorlopende in de Vischstraete (22).

Op de hoek van de Cuyperstraete en de Vischstraete zien we de Vismarckt. Toen niet overdekt overigens; de overdekte markt komt eerst in ca. 1700. Helaas afgebroken in 1893.

Van de Vischstraete NZ (over de zuidzijde vermelden de rekeningen niets) weten we van 11 naast

elkaar staande panden wie de eigenaar was van elk pand en dat in alle 3 de betreffende jaren. Hoe komt dat? In de 16e eeuw kenden we geen huisnummers. Toch moest de boekhouder wel precies aangeven welk huis bedoeld werd. Het vermelden van de naam van de eigenaar alleen werd niet voldoende geacht. De boekhouders losten dit op door telkens te vermelden wie links en rechts van het bedoelde pand woonden. Afhankelijk van de ligging van de straat of het slop werden de burens aangegeven met 'ande noortzijde' c.q. 'ande zuytzijde' of 'ande westzijde' c.q. 'ande oostzijde'. Daarnaast werd natuurlijk de eventuele huisnaam vermeld.

Van 11 naast elkaar staande panden in de Vischstraete waren er 9 beleend en middels bovenstaande aanduidingen kunnen we de 11 eigenaren en/of bewoners achterhalen.

Hieronder volgen zij van het jaar 1586/87:

- Op de hoek van de Vischstraete en de Cuyperstraete tegenover de Vismmerckt staat het huis 't Berckenrijs' eigenaar is Cornelis Lodewijcxsz.burgemeester.

Dan volgen (westwaarts, richting Markt) achtereenvolgens:

- Het huis 'de Smacke' eigenaar is dezelfde Cornelis Lodewijcxsz.
- Het huis 'de Salm' eigenaar is Cornelis Lodewijcxsz. Erckenbout (dezelfde persoon als de eigenaar van de twee voorgenoemde huizen?).
- Twee huizen van Robbrecht Pietersz. van Breedae
- Het huis van Pieter Jeroensz., Sackedraeger van beroep
- Het huis van Jan Jacobsz. Decker
- Het huis 'de Wijngaert, eigenaar is Cornelis Lodewijcxsz. (daar hebben we hem weer).
- Twee naast elkaar staande huizen van de weduwe van Anthonis van Roosendaell.
- Afgesloten wordt de reeks met het huis van Claes Visscher.

Alleen het huis 'de Wijngaert' en het huis van

Claes Visscher zijn niet beleend bij het Gasthuys. Over Robbrecht Pietersz. van Breedae vertelt onze boekhouder nog dat hij 'getrouwt hebbende Neeltgen Arensdochter weduwe wijlen Hans van Guylick'. Zou deze extra toevoeging betekenen dat Neeltgen Arensdr de twee huizen ingebracht heeft in het huwelijk?

Van het huis 'de Smacke' valt nog op te merken, dat dit huis het enige huis was waarvan de rente in 1532 en 1561 in twee-jaarlijkse termijnen betaald moest worden.

In 1561 blijkt waarom. Het huis was toen eigendom van Joris Jansz. die het beslist niet breed had, want hij had de rente wegens 'erremoede' al 4x 'laten ploepen'.

Tot slot van onze wandeling vermelden we nog een interessante inkomstenpost met in alle drie de rekeningen dezelfde tekst en bedrag.

*Van de zelve stede ende zijn Rentten die vuyt huy-
sen plachten te gaen daer de Stede straten ende
slopen van gemaect heeft 18 £ 6 Schell. hollants
compt in munt dezer Reeckeninge tsjaars 2 £
5 Schellingen 10 Grooten*

— a f 3 2 0 0

(handschrift uit 1587)

'Van de zelve stede ende zijn Rentten die vuyt huy-
sen plachten te gaen daer de Stede straten ende
slopen van gemaect heeft 18 £ 6 Schell. hollants
compt in munt dezer Reeckeninge tsjaars 2 £
5 Schellingen 10 Grooten'

Vóór 1532 heeft het stadsbestuur van Brielle dus huizen gesloopt ten gunste van de aanleg van stra-

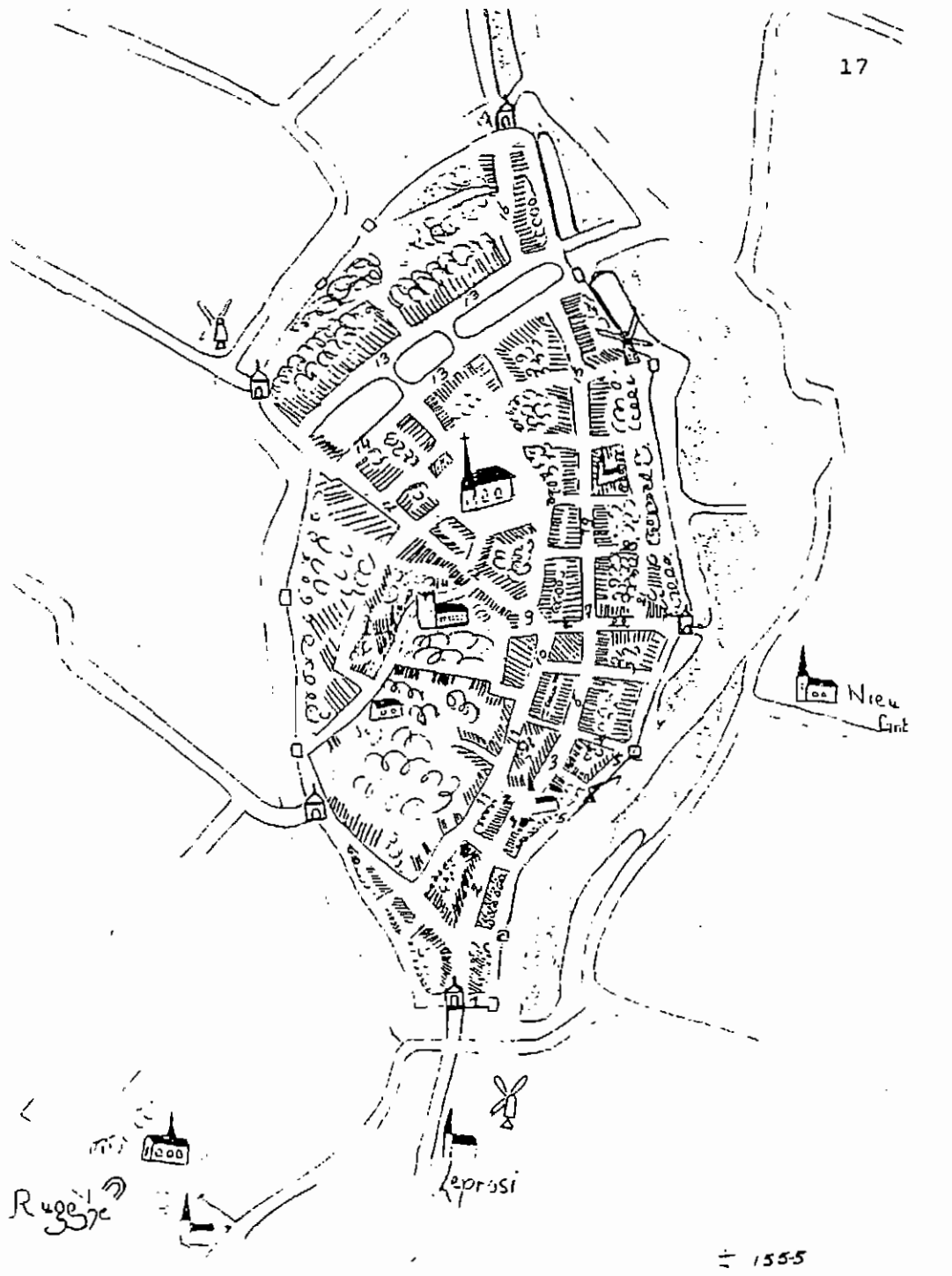
ten. Enige van deze huizen waren bij het Gasthuys beleend. Kennelijk heeft de stad Brielle de schuld afgelost en betaalt nu jaarlijks een bedrag aan het Gasthuys als tegemoetkoming in de inkomstenderving, wegens het niet meer ontvangen van de huysrente. En dat al meer dan 55 jaar.

Het verschil tussen het bedrag uit de tekst (18 f 6 Schell.) en het geboekte bedrag (2 f 5 Sch. 10 Gr.) is als volgt te verklaren: Toendertijd hanteerde men twee munten, nl. het Vlaamse pond en het Hollandse pond. Het waardeverschil was 1 f Vlaams tegen 9 f Hollands.

Tot zover onze wandeling.

Bronvermelding

- Het overgrote deel van de gegevens in dit verhaal is ontleend aan de jaarrekeningen over 1532/1533, 1561/1562 en 1587/1588 van het Sint Catharina Gasthuys, uit het Gemeente Archief van Brielle
- Voor aanvullende gegevens heb ik geraadpleegd: 'Geschiedenis van Voorne-Putten & Rozenburg' van W. Plokker. Facsimile Uitgave 1984
'Brielle, stad in de landen van Voorne' van J. Klok. Uitgegeven in 1980
- Het kaartje is nagetekend van de kaart van Van Deventer uit ± 1555.

18

W. en I. de Baan

DE OORLOGSMONUMENTEN IN ZWARTEWAAL

Evenals Brielle heeft Zwartewaal oorlogsmonumenten. Het hier afgebeelde monument werd op 5 mei 1950 onthuld.

Bij de totstandkoming waren betrokken:
architect De Boer, de beeldhouwer Han Rhem
Hagendoorn en de Zwartewaalse aannemer J. Vrij.

Het monument houdt meer in het bijzonder de herinnering levend aan:

Jac. Geilvoet.	D. Hobbel .	P.J. Koene
J. Koene.	W.H. Nieuwdorp.	P. de Raadt
J. v.d. Zee.	M.T. Weynman.	W. v.d. Zee
H. v.d. Zee.	G.J. v.d. Boogerd.	A. v.d. Zee
	W. Koene.	C.M. Kort

In de nacht van 4 op 5 december 1944 werd een huisje, dat stond aan de Meeldijk in Zwartewaal door de Duitse bezetters met handgranaten in brand gegooid. De bewoners, de gebroeders Johan en Jan Koene werden vrijwel ter plaatse doodgeschoten. Twee van de drie Italianen, die als deserteurs uit het Duitse leger daar waren verborgen, kwamen hierbij om.

Op 4 mei 1991 werd een monument onthuld bij de plaats waar het huisje van de gebroeders Koene heeft gestaan. U ziet hier het monument met de krans, die na de onthulling werd geplaatst.

Wilt U zich informeren over de hier gememoreerde gebeurtenissen raadpleeg dan: 'Zwartewaal in de Tweede Wereldoorlog' door P. Brobbel, K. Scheijgrond en A. van der Zee, 1991.

22

Mw. M. Albers, Conservator Trompmuseum

BRILLE, BERCEAU DE LA REPUBLIQUE DE HOLLANDE

Een tekening van Antoine-Ignace Melling (1763-1831),
reizend kunstenaar

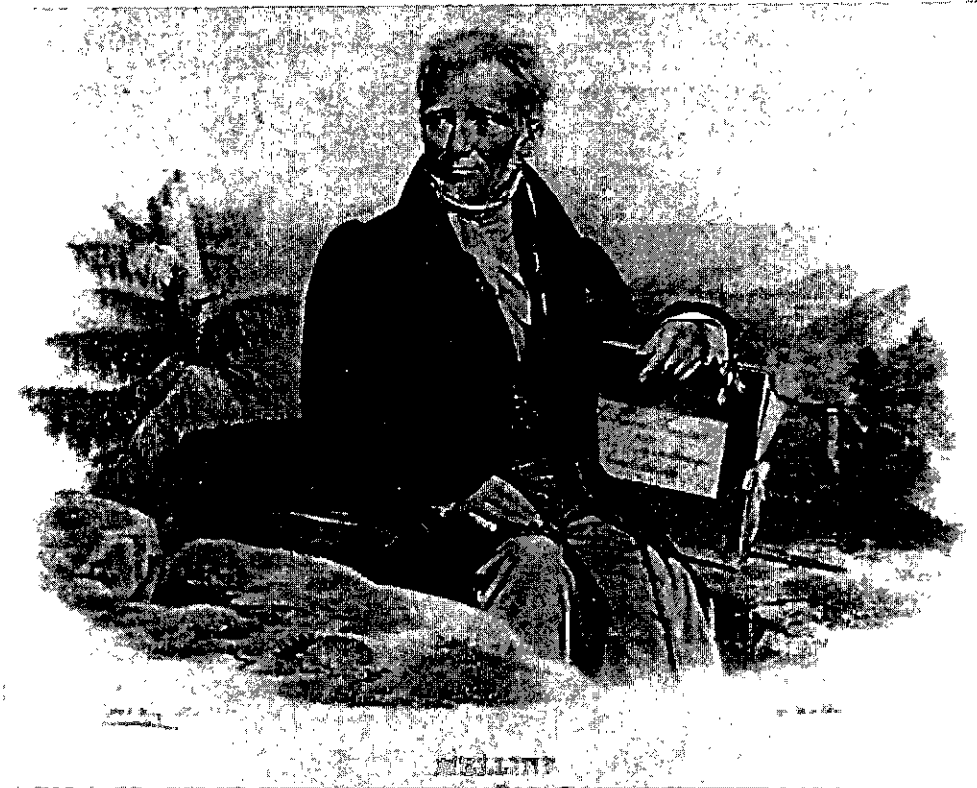
De collectie van het Trompmuseum werd in 1994 uitgebreid met een bijzondere aanwinst. Uit particulier bezit kocht het museum een tekening met een panoramisch gezicht op Brielle.¹

De tekening is onderdeel van een serie tekeningen en gouaches die de kunstenaar en architect Antoine-Ignace Melling in 1812 maakte tijdens een reis door Nederland en het noorden van Duitsland.

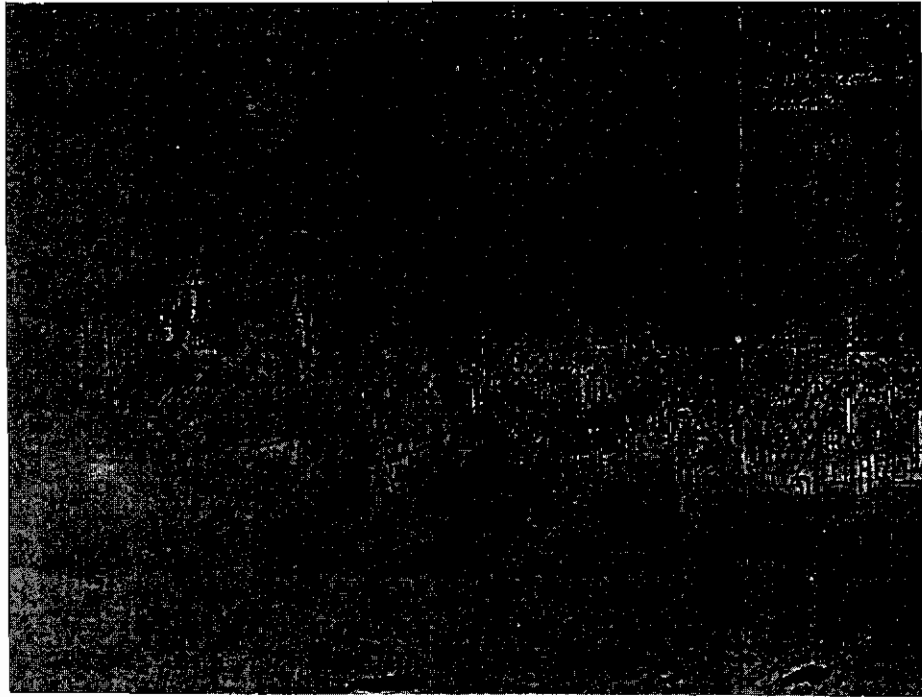
Antoine-Ignace Melling,
reizend kunstenaar

Antoine-Ignace Melling werd in 1763 in Karlsruhe geboren, waar zijn vader beeldhouwer was aan het hof van Baden. Bij hem leerde hij beeldhouwen, bij zijn oom Joseph in Straatsburg tekenen en schilderen en bij zijn broer in Oostenrijk bouwkunde. Op 19-jarige leeftijd begon Melling aan een reis die hem via Italië naar Egypte en Klein-Azië bracht en die eindigde in Konstantinopel. Daar legde hij al spoedig contacten met leden uit diplomatieke kringen, waaronder de Deense ambassadeur, baron van Hubsch, die een van de mooiste tuinen aan de Bosporus bezat. Op diens voorspraak trad Melling in dienst van de sultane Hadidge, een van de zusters van de regerende sultan Selim III. Zowel Hadidge als de sultan zelf maakten van zijn diensten als architect gebruik en lieten paviljoens door hem bouwen aan de oevers van de Bosporus. In 1803 ging Melling naar Parijs met een map vol

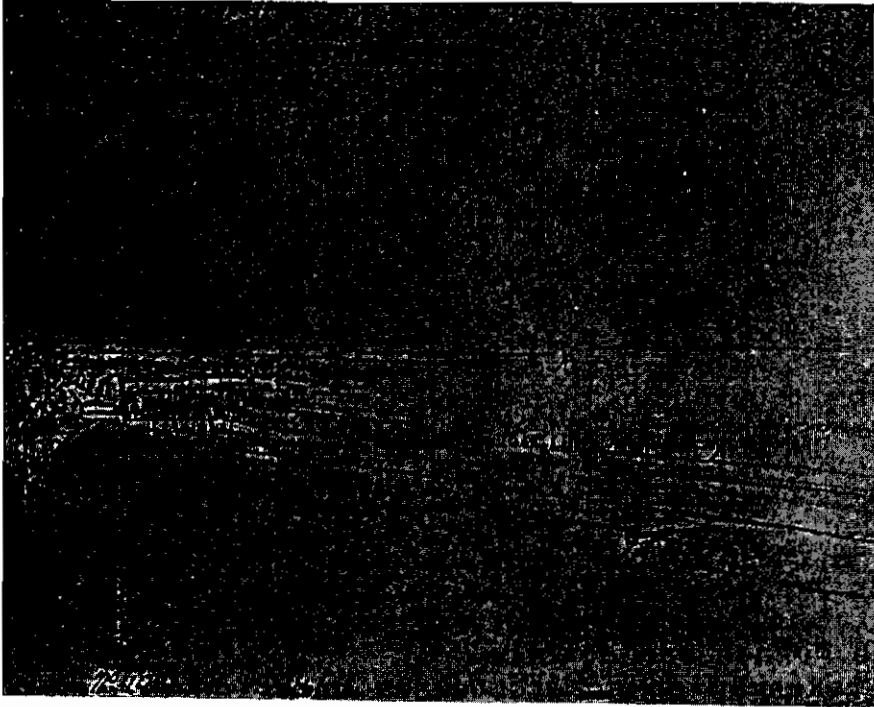

Antoine-Ignace Melling, litho door P.R. Vigneron, 1830, als frontispice van de *Voyage pittoresque dans les Pyrenees françaises*. Afbeelding overgenomen uit: C. Boschma en J. Perot, *Melling*.

GEZICHT OP BRIELLE

tekeningen, die de grondslag vormden voor zijn *Voyage pittoresque de Constantinople et des rives du Bosphore*

(Parijs 1806-1819), een voor die tijd zeer ambitieus plaatwerk, waaraan verschillende Parijse graveurs uit die tijd meewerkten.²

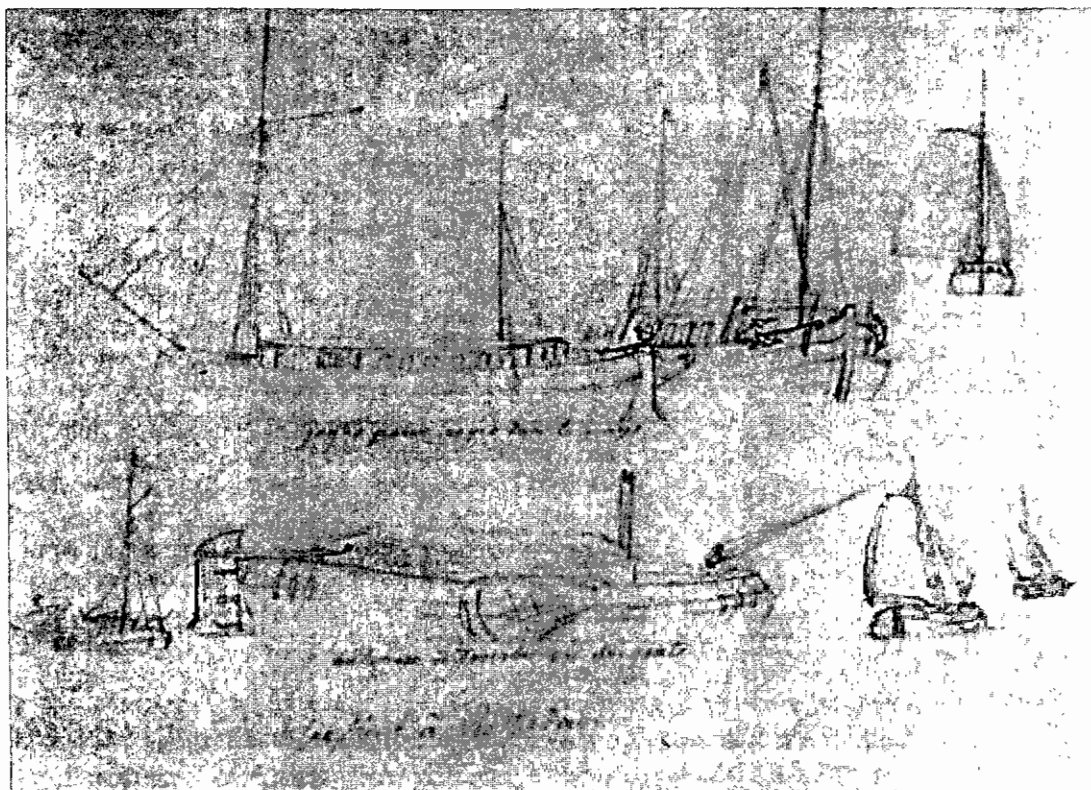
Voyage pittoresque aux Pays Nord

Inmiddels maakte Melling plannen voor een vergelijkbare serie tekeningen van het Franse keizerrijk, de *Voyage pittoresque aux Pays Nord*. De serie vormde het eerste deel van een *galerie française*, die 'een algemene indruk van het Keizerrijk en een bijzondere van elk der Departementen waaruit het Keizerrijk bestaat' wilde geven, 'zoals dat volledig veranderd was onder de regering van Keizer Napoleon'. De uitvoering werd gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken en ten laste gebracht van de begrotingspost voor diplomatieke geschenken.³

De plannen voor de *Voyage pittoresque aux Pays Nord* brachten Melling in 1812 naar het noorden, naar Nederland en het noorden van Duitsland. Hij begon zijn reis in Zeeuws-Vlaanderen in het departement de Monden van de Schelde; het eindpunt van zijn reis was Travemunde bij Lübeck in het departement de Monden van de Elbe.⁴

Met een tekenmap en schetsboekjes onder de arm en te voet of per trekschuit, per beurtschip, postwaggen of diligence trok hij van stad naar stad en legde met een zeer fijn potlood figuren, landschappen en stadsgezichten vast, die hij later thuis in Parijs wilde uitwerken in gouaches. Zijn dochter Adele vergezelde hem op zijn reis. Op enkele van de gouaches staan zij samen als toeschouwer afgebeeld.

Van Zeeuws-Vlaanderen reisde Melling via Rotterdam naar Hellevoetsluis. In Rotterdam legde hij het

Schepen in Rotterdam

oostelijk gedeelte van het Maasfront en het Magazijn voor de Admiraliteit vast en maakte hij schetsen van schepen en wagens en enkele kostuumstudies.⁵ De schetsen dienden voor de aankleding van de voorstelling op de gouache. Door de panoramische tekentechniek die Melling gebruikte, was het niet mogelijk de stoffering op hetzelfde schetsblad te tekenen als het stadsgezicht. In Hellevoetsluis tekende Melling, staande op het stoommachinegebouw naast het droogdok van Jan Blanken Jansz, een overzicht van de marinewerf, het natte dok en de havensluis.⁶

Van Hellevoetsluis reisde Melling waarschijnlijk over land naar Den Briel:

'Langs een fraaie straatweg rijdt men binnen twee uur door het hele eiland Voorne van Hellevoetsluis naar Den Briel.' Men komt langs verscheidene boerderijen, die allemaal netjes met een tuin afgesloten zijn. (...) Hier en daar worden koeien gemolken. De koperen melkemers blinken als goud, net zoals op Hollandse schilderijen: elke stap die je doet, brengt je Paulus Potters landschappen in gedachten.⁸ Aan deze zijde van de Maas ligt de 'door haar stenen bolwerken en ravelijnen zeer goed versterkte stad Brielle'. Ofschoon het, behalve op marktdag, zeer stil is, blijft echter de ligging zelf, als een sterkte aan de Noordzeekant, en om haar luchtige, vrolijke, gezonde aanleg, en om haar vruchtbare omgeving, haar waarde behouden.⁹ De straten zijn breed en met bomen beplant. De grote kerk is goed gebouwd, en zijn toren is een baken voor zeelieden; er is een lommerrijke wandeling over de bolwerken. De rivier de Maas is hier bijna 1,5 mijl breed; de stad ligt aan de monding van de Maas. Alle schepen, die naar Rotterdam gaan, of daarvandaan komen, varen bijna langs de voet van de wal. De stad heeft een vrij goede haven en een acceptabele handel, echter niet te vergelijken met die van Rotterdam of Dordrecht, hoger op de rivier.¹⁰

Kostuumstudies gemaakt te Rotterdam

In Brielle wonen veel loodsen, die de schepen naar zee en terug begeleiden.¹¹

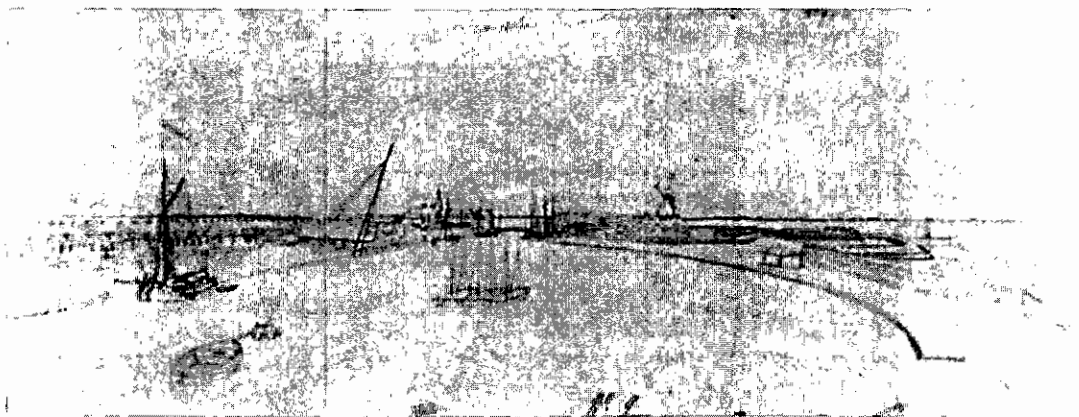
Brille, berceau de la republique de Hollande

Voor het tekenen van zijn panoramische stadsgezichten koos Melling een hoog punt. In artistieke zin nam hij daarmee de aansporing ter harte die de Franse schrijver Diderot in 1773-1774 in zijn reisbeschrijving *Voyage Hollande* had gegeven: 'Als U in een stad aangekomen bent, klim dan op een hoogte die deze beheerst, want van daaruit kunt U zich met een snelle oogopslag een juist idee vormen van zijn topografie, zijn omvang, het aantal huizen, en met deze elementen bij benadering enig idee van zijn bevolking.'¹²

In Brielle beklom Melling de molen Het Vliegend Hert op het Molenbolwerk om een overzicht van de stad te krijgen. Melling maakte een zeer waarheidsgetrouwe tekening. Achter de tuinen, aangegeven met *jardin*, zijn de huizen van de wijk Zevenhuizen te zien, die aan de voorzijde 17de-eeuwse trapgevels hebben. Tussen de huizen loopt de Molenstraat, aangegeven met *rue*, naar de Molenbrug over het Zuidspui. De masten van de schepen steken boven de bebouwing uit.

Alle belangrijke gebouwen van de stad zijn op de tekening te zien: de St. Catharijnekerk, de in 1812 nog bestaande toren van de St. Pieterskerk, de St. Jacobskerk en, tussen de bomen, de torentjes van de kapel van het St. Catharinagasthuis en het Merulaweeshuis en de dakruiter van het stadhuis. Rechts op de tekening staat een lange loods op het bolwerk. Daarachter liggen de kanonnen op de wal langs de Nieuwe Haven, die van de stad naar het havenhoofd aan de Maas voert. Op de weg langs de haven rijdt een koets. In de verte zijn de watermolen, het Stenen Baak en de Maas met zeilschepen te zien.

Gezicht op Hellevoetsluis, potlood over kwadra-
tuur, 24,6 x 65,9 cm, Rijksprentenkabinet Amster-
dam. Geannoteerd midden boven: *Helvoetsluis*, *Heli-
voetsluis*, *Helevoetsluis no. 9.* en midden onder:
No. 9.

Boven de tekening schreef Melling *Brille, berceau de la republique de Hollande*, een verwijzing naar de inname van Den Briel door de watergeuzen op 1 april 1572. Brielle was immers de bakermat van de vrijheid van de Republiek.

Na Brielle reisde Melling naar Den Haag, waar hij drie tekeningen maakte.

Waardevolle aanwinst

Voor zover bekend zijn van Mellings reis naar het noorden 36 tekeningen van stadsgezichten en landschappen, 15 schetsen van voorgrondfiguren en andere stoffering en zes volledig uitgewerkte gouaches bewaard gebleven. De tekeningen, die voor een belangrijk deel bedoeld waren om als gouache uitgevoerd te worden, zijn gemaakt op lange stroken papier. Alle bladen zijn met potlood van een ruitjeskader voorzien om het overbrengen van de voorstelling op de definitieve gouache te vergemakkelijken. Alle tekeningen zijn genummerd.¹ In de nummering ontbreken vier nummers, zodat het waarschijnlijk is dat Melling tenminste 40 tekeningen heeft gemaakt. Van 12 tekeningen is een gouache gemaakt. Het is bekend dat zes gouaches op de Parijse Salon van 1814 geexposeerd werden. Een gouache naar het stadsgezicht van Brielle is niet bekend.

Eind september 1812 keerde Melling terug in Parijs. Door de val van Napoleon bleef de serie gouaches onvoltooid. Aan het eind van zijn leven maakte hij in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken reizen naar Engeland (1817) en de Franse Pyreneeën (1821-1825). Van de laatste reis verscheen tussen 1826 en 1830 een album met aquatinten in 12 afleveringen, de *Voyage pittoresque dans les Pyrenees françaises*. Melling overleed in 1831 in Parijs.

Melling, staande op een hoge ladder, bezig met het tekenen van een panorama. Detail van het *Gezicht op het kasteel van Ris-Orangis* (nabij Parijs), 1814.

Mellings Nederlandse reistekeningen werden in 1983 in Parijs teruggevonden en verkocht aan Franse en Nederlandse musea en enkele particuliere verzamelaars.¹³ Het Trompmuseum heeft het gezicht op Brielle kunnen aankopen met steun van de Vereniging 'Vrienden van het Trompmuseum', de Stichting Geuzenstad Brielle, het Anjerfonds Zuid-Holland en het Dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds te Den Haag. Dankzij hun welwillende medewerking is het museum nu een uiterst waardevolle tekening rijker.

Noten

1. Antoine-Ignace Melling (1763-1831), *Gezicht op Brielle, potlood over kwadratuur*, 25,1 x 65,5 cm, inv.nr. 0201. Geannoteerd midden boven: *Brielle, berceau de la Republique de Hollande* en rechts daarvan: *No. 10.*; midden onder: *No. 10.*
2. C. Boschma, 'In het voetspoor van Melling. De spaurtocht naar een reizend kunstenaar uit de tijd van Napolaon.', *Tableau 1* (1991), p. 63.
3. C. Boschma en J. Perot, *Antoine-Ignace Melling (1763-1831), reizend kunstenaar.*, Abcøde 1991, p. 62-69. Melling ontving voor zijn werkzaamheden 3.000 franca.
4. Vervalt.
5. Afbeeldingen uit: C. Boschma en J. Perot, *Melling*, pp. 84-85.
6. *Ibidem*, pp. 86-87. De tekening bevindt zich in het Rijksprentenkabinet Amsterdam.
7. *Ibidem*, p. 87 en 236: *Nieuwe Reiziger door het Koninkrijk Holland, Behelzende al het parkwaardige in elke Stad en haren Omteek, etc., etc.* Amsterdam, uitgegeven door de Amsterdamse uitgever en boekhandelaar Evert Maaskamp, pp. 17-18.
8. *Ibidem*, p. 89 en 237: *Tour in Holland in the year MDCCCXIX*, by Sir John Murray, Londen z.jr., p. 3.
9. *Ibidem*: *Reis door Holland in het jaar 1806 en 1807. Naar het Fransch. Deel II.*, Amsterdam, E. Maaskamp, p. 219.
10. *Ibidem*: p. 89 en 236: *The Grand Tour; or, a journey through the Netherlands, Germany, Italy and France*, by Mr. Nugent, Londen 1778, p. 147.
11. *Ibidem*: p. 91 en 236: *Malerische Wanderungen durch Holland und einen Theil von Norddeutschland im Jahr 1810. Von Theodor Peregrinus (Marcus Theodor von Haupt)*. Zie voor de indrukken van reizigers van het eiland Voorne ook de reisverslagen ganoend in C.N.W.M. Glaudemans, 'Den Briel en Mellevoetsluis in de ogen van vreemde lingen.', *Brielse Mare* (1), 1992, pp.7-28.
12. D. Diderot, *Voyage en Hollande*, Parijs 1982, p. 25.
13. Paul Froute S.A., Parijs, catalogus 1983 (Brielle nr. 155). Werk van Melling bevindt zich in Nederland in particulier bezit en in de collecties van het Rijksprentenkabinet Amsterdam, het Gemeentemuseum Arnhem en het Fries Museum in Leeuwarden. Mellings werk is geëxposeerd in het Rijksprentenkabinet Amsterdam (maart 1992) en het Musée Carnavalet in Parijs (mei 1992).

36

M.S. Zoetemeijer

KRONIEK 1914

In het jaar 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit. Er heerste spanning alom, maar het gewone leven ging door.

Januari

Citaat uit de Nieuwe Brielsche Courant van 1 januari: 'Aan de verbroedering der godsdiensten, aan de verbroedering der volken, moet de verbroedering der menschen voorafgaan'.

Het museum ontvangt van de heer Kleinjan uit Rotterdam biljetten betrekking hebbende op het kroningsfeest te Brielle in 1898.

Het prinsesje heeft in het Haagse Bos een tochtje gemaakt in een slee, geduwd door zuster Martens.

De schrijver Frederik van Eeden (schrijver van o.a. 'De kleine Johannes') spreekt in Hotel de Nymph.

Brand bij bakker Bakker in de Brielse Voorstraat. Door snel optreden van de spuitgasten brandt alleen een schuurtje af.

Februari

Libertatis Primitiae geeft een muziek- en toneeluitvoering in Hotel Beaumont voor donateurs en genodigden.

Mw. Lette van Walcheren wordt benoemd tot presidente van het Merula Weeshuis.

De telefoonkantoren van Brielle en Oostvoorne zijn toegelaten tot het verkeer met Lille, Parijs en Roubaix.

38

De heren Van Leenen, Van Reysinge en Zoetemeyer gaan op audiëntie bij de minister van Binnenlandse Zaken. Zij verzoeken de gemeentelijke HBS om te zetten in een Rijks HBS; er kan dan nl. een vijfjarige cursus gegeven worden.

Mei

De bibliotheek van het archief ontvangt een zeer zeldzaam en kostbaar boekje: 'De Nieuwe Rotterdamse Almanach van 1730'.

Brinio speelt haar eerste slingerbalcompetitiewedstrijd in Delft.

Muziekvereniging 'de Volharding' te Oostvoorne schrijft een nationaal concours uit; 22 verenigingen nemen deel.

De eerste doperwten worden op de Brielse veiling aangevoerd, ze worden afgemijnd op fl. 0,35 per kilo.

Juni

Johan Been ontvangt een eerste gift bestemd voor een Coppelstock gedenkraam in de Catharijnekkerk.

Op het strand van Rockanje worden schietoefeningen gehouden met vestinggeschut.

De oorlogstoestand in Albanië is zeer kritiek.

F. Borstlap bespeelt het carillon ter ere van Waterloodag.

De 1000-ste gasaansluiting bij de Brielse gemeentelijke gasfabriek is een feit.

Sensatie! Een tweedekker vliegt over Den Briel.

Juli

De Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand en zijn gemalin worden te Serajewo vermoord.

De stoomboot van Fop Smit brengt 600 pelgrims naar Brielle.

Het jongetje van Mosterdijk komt in de Brielse Voorstraat onder een paard en wagen.

In St. Petersburg zijn arbeidersonlusten.

Ten stadhuize wordt verpacht de opbrengst der stadsnotenbomen. De hoogste inschrijver biedt fl. 10,80.

Augustus

Belgrado wordt bezet door Oostenrijks-Hongaarse troepen.

Nederland mobiliseert. Alle verlofgangers der Nationale Militie en Landweer moeten met spoed opkomen.

Nadat Oostenrijk-Hongarije en Duitsland oorlog zijn gaan voeren tegen Servië, Rusland en Frankrijk verklaart Engeland óók de oorlog aan Duitsland en Oostenrijk-Hongarije.

Het gymnastieklokaal in de Geuzenstraat wordt beschikbaar gesteld als Militair Tehuis.

Libertatis Primitiae geeft op de binnenplaats van de Doelen een concert voor de militairen.

September

Voor het Militaire Tehuis in de Geuzenstraat is ondermeer ontvangen: een zak tabak, peren, 1 pond koffie, 1000 enveloppen en 200 beschuitjes.

40

J. de Snoo (arts) vraagt om kleding en dekens voor Belgische vluchtelingen.

De heer J.A. Knape (veearts) wordt aangesloten op het telefoonnet. Hij krijgt nummer 21.

De ouden van dagen verlaten het oude gasthuis aan het Zuideinde (nu begin Nobelstraat) en verhuizen naar het Asylplein.

Oktober

Corstiaan Hagers -ridder van het metalen kruis-, dat hij gekregen had omdat hij deelgenomen had aan de 10-daagse veldtocht tegen België in 1831, wordt in Brielle 103 jaar.

Het nieuwe Gast- en Proveniershuis aan het Asylplein wordt officieel geopend door de heer N.J.C.S.H. Lette.

Militaire toneelvereniging 'Door Mobilisatie Verenigd' geeft een goede uitvoering in Hotel Beaumont.

Jaarvergadering Protestantenvbond; in het afgelopen jaar zijn 2705 boeken uitgeleend; 87 leerlingen bezoeken de zondagsschool.

November

De woning met tuin, behorende aan de Groote Armen te Zwartewaal wordt bij inschrijving verhuurd.

Turkije opent vijandelijkheden tegen Rusland.

Z.K.H. Prins Hendrik bezoekt Oostvoorne en Den Briel. Hij logeert bij de Brielse Burgemeester.

In verband met de mobilisatie wordt de Brielse Najaarskermis niet gehouden.

Brielse dames wordt gevraagd bivakmutsen te breien voor de soldaten, patroon in N.B.C.

Koningin Wilhelmina bezoekt Brielle en inspecteert de verdedigingswerken.

Aan het strand bij het Steenen Bakken wordt een mijn gevonden.

December

Ter herinnering aan 1 december 1813 wordt het carillon bespeeld. In verband met de tijdsomstandigheden wordt er niet gevlagd.

In de Nymph wordt een muziekkavond gehouden. De opbrengst is bestemd voor het Vrouwen Comité voor een kerstgave aan onze militaire kust- en grensbewaking.

Het kanongebulder in België is duidelijk hoorbaar tijdens de kerstviering van de Brielse zondagschoolkinderen.

KRONIEK 1944

Januari

Enige jongeren hebben een bordje uit de tram gesloopt en opgehangen op de Brielse begraafplaats. Het opschrift luidt: 'nur reserviert für die Deutsche Wehrmacht'.

Het huis van de familie Veenenbos wordt gevorderd.

In zaal Dedert houdt de heer Mast een lezing over vogels en vogelbescherming.

Voetbalvereniging WRW speelt in Vlaardingen tegen OVV. WRW wint met 5-1.

De geallieerden landen in Italië.

42

Totaal onverwacht hoog water in Den Briel. Er zijn geen vloedplanken gezet. Wateroverlast alom!

Februari

Brinio geeft een gymnastiekuitvoering o.l.v. de heer J.K. Overbeeke.

Reichsführer van de SS, Heinrich Himmler, bezoekt Nederland.

De Brielse burgemeester verbiedt jeugdigen onder de 20 jaar zich na 20.00 uur buiten op te houden.

Hellevoetsluis krijgt de mededeling dat een groot deel van de huizen moet worden afgebroken.

De Lange- en de Kaaipoort zijn door de Duitsers dichtgemetseld.

Het sluisje aan het einde van de Turfkade is opengezet; het zoute vloedwater stroomt binnen.

Maart

In Nederland zijn hier en daar gebieden onder water gezet.

De heer G. Hermans en zijn vrouw worden geïnterneerd.

Op de veiling krijgen de Rotterdammers geen spinazie. De Briellenaren krijgen 5 kistjes terwijl er 56 naar de Wehrmacht gaan.

De leerlingen van de lagere landbouwschool krijgen de eindles en de diploma's in feestzaal Dedert.

In zaal Looy te Zwartewaal vindt een geslaagde uitvoering plaats van het stuk 'Onder één dak', geschreven door Johan Fabricius.

April

Op Voorne Putten worden ± 80.000 landmijnen gelegd.

De heren Sonnega en Tellegen worden na ongeveer 2 jaar uit gijzeling ontslagen.

Voor een nieuwe kinderwagen wordt fl. 500.-- geboden.

De Brielse burgemeester verbiedt het schrobben van stoepen, het zemen van ramen enz. in verband met het gebrek aan leiding- en regenwater.

De chansonnier Willy Derby overlijdt.

Mei

Rijcken en Co: tegen inlevering van 2 lakens maken wij u een keurige regenjas of mantel.

De gemeentelijke zweminrichting aan de Molenvest wordt weer opengesteld.

Het jeugddienstkoor o.l.v. de heer J. Racké bestaat 15 jaar en geeft een concert.

In Den Briel mag per persoon, per dag, 40 liter water worden verbruikt.

Aan de Jan Matthijssenlaan worden 2 mitrailleurneusten en 2 schuilkelders gebouwd.

In Zwartewaal wordt volk gevorderd om bomen te kappen in de Plantage.

Juni

De invasie der Geallieerden in Normandië is een feit.

44

Er worden landmijnen gelegd vanaf het Gors tot aan Den Briel.

Vier Brielse gezinnen winnen een grote prijs in de Staatsloterij.

Duitsland komt met een nieuw wapen, de vliegende bom.

Rome valt in handen van de Geallieerden.

Bij het eindexamen van de Rijks HBS slagen 14 van de 16 kandidaten.

Juli

De heer G.J. v.d. Boogerd wordt veroordeeld en gefusilleerd. De heer G. Hermans krijgt levenslang.

Op de Führer wordt een aanslag gepleegd, hij is licht gewond.

Het leidingwater in Brielle is niet zuiver meer. Het moet voor gebruik gekookt worden.

In het Luxor theater draait een film met Johan Heesters en Marika Rökk.

De heer J. v.d. Hoek viert zijn 25 jarig jubileum als belastingambtenaar te Brielle.

Augustus

De Grüne Polizei overvalt Den Briel op jacht naar onderduikers. Ook in Oostvoorne is een razzia.

In het Spui wordt enorm veel baars gevangen.

Turkije verbreekt de betrekkingen met Duisland.

De heer van Rij jubileert, hij is 25 jaar bode van het ziekenfonds Eendracht en Vlijt.

September

Bij Vierpolders is een tankwal gebouwd.

Een tram vol NSBers uit Den Briel en omgeving is naar het oosten van het land vertrokken.

Boven Brielle zijn de eerste VI's gezien.

Door een enorme storm is de Woudsedijk doorgebroken.

Maasstricht is officieel in handen van de geallieerden gevallen. Er wordt bij Arnhem en Nijmegen hevig gevochten.

De Vlaardingse boot vaart 2 diensten uitsluitend voor de Wehrmacht.

De directeur van de HBS moet zijn fiets inleveren.

Vijftig Brielse mannen moeten bij Zwartewaal riet gaan snijden. De Duisers zijn bang voor verscholen parachutisten.

Oktober

De gemeentebibliotheek te Vierpolders leent weer boeken uit. Een winterabonnement kost fl. 1.--.

Het broodrantsoen wordt met 10% verlaagd.

Door een hevige ontploffing springt op de Markt bij de firma Brans een grote etalageruit.

In Oostvoorne wordt bij 4 personen een radio gevonden. Zij worden direct gevangen genomen.

46

Huiszoekingen in Den Briel; alle bij de winkeliers aanwezige dekens worden in beslag genomen.

De bevolking van Den Briel en Zwartewaal moet 'vrijwillig' onder meer broeken, hemden en sokken inleveren voor de Duitse soldaten op Walcheren.

November

Niets mag van Voorne-Putten worden weggevoerd zonder toestemming van de Inselcommandant.

In Hotel de Doelen treedt het Wereldstad Variété op.

Zeeland is practisch in handen van de Geallieerden. In Brielle is het geschut te horen.

De heer V.d. Zee uit Zwartewaal is met twee zoons gefusilleerd.

De Brielse R.K. School moet voor Duitse militairen ontruimd worden, zo ook de school aan de Schoolstraat.

De bewoners van Tinte mogen weer terug naar huis.

December

De verkoop van volle melk wordt verboden, alle melk uit Brielle moet te Nieuwenhoorn worden ingeleverd.

Bij het Jaminfiliaal wordt het snoepgoed in beslag genomen en onder het publiek verdeeld.

Hout mag niet meer vervoerd.

Vanaf half december wordt in Brielle weinig of geen gas meer geleverd.

F.v. Hoorn
(Secretaris Stichting Streekhistorie Voorne-Putten
en Rozenburg)

Genees-, heel- en verloskundigen in Voorne-Putten
en Rozenburg

Op woensdag 6 september j.l. werden in een stijlvolle, besloten bijeenkomst aan de weduwe, de kinderen en de broer van de auteur de eerste exemplaren uitgereikt van het boek 'Genees-, heel- en verloskundigen in Voorne-Putten en Rozenburg in de 15de-18de eeuw' van de hand van wijlen drs. J. F. Blom. Het is deel 7 in de Publikatierreeks van de Stichting Streekhistorie VPR.

Voor de regelmatige bezoekers van de beide archieven in Brielle was Hans Blom geen onbekende. Vele malen kon men hem er aantreffen, kennelijk niet zwaar tillende aan de afstand tot zijn woonplaats Overijse in België. Sinds de verschijning in 1986 van zijn 'Naamgenoten en lotgenoten; geschiedenis van een Zuidhollands geslacht Blom' legde hij zich toe op het bestuderen van de geschiedenis van de geneeskundige verzorging in onze streek, daartoe kennelijk mede geïnspireerd door de figuur van zijn verre voorvader Jan Blom, die in Rockanje en Geervliet jarenlang chirurgijn was. Blom, afgestudeerd in de Franse Taal en Letterkunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en laatstelijk werkzaam bij het Secretariaat-Generaal van de Raad van de Europese Unie, wilde aan de Erasmus Universiteit op dit onderwerp promoveren. Zijn onderzoek zou ongetwijfeld de gewenste erkenning hebben gekregen. Zou hebben....., want het mocht niet zo zijn. Hans Blom werd ziek. Na de lange reeks belastende behandelingen die hij onderging leek hij de draad toch weer te gaan opnemen. Een week voor zijn dood was hij nog in de Provoost aan het werk. Toen ging het opeens snel; Hans Blom overleed in zijn woonplaats op 13 oktober 1994.

Bij onze laatste ontmoeting toonde hij mij de drukproeven van de bijlagen bij zijn dissertatie en sprak over zijn twijfel deze er ook werkelijk in op te nemen. Wij bespraken toen de mogelijkheid van publikatie in onze reeks, waarvoor hij dan een inleiding tot deze bijlagen zou schrijven. Mevrouw E.M. Blom-Rietveld was zo vriendelijk de drukproeven alsnog voor publikatie beschikbaar te stellen. Bedoelde bijlagen waren lijsten van alle door de schrijver in de archivalia aangetroffen medici, apothekers, chirurgijns, verloskundigen en vroedvrouwen. Bepaald geen dorre opsomming. Van ieder van hen worden herkomst en opleiding vermeld, wij zijn getuige van hun successen en misslagen, worden geïnformeerd over hun huwelijk, hun nevenfuncties en hun maatschappelijke status. Al lezende vormen we ons een beeld van de geneeskundige verzorging voor rijk en arm in vroeger tijden. Een zeer uitgebreide opgave van archivalische bronnen is toegevoegd, waaronder een aantal minder bekende.

Als inleiding is de tekst opgenomen van de lezing die hij in 1992 hield voor de donateurs van de Stichting Streekhistorie, de lezers van dit blad reeds bekend. Om Blom ook als verteller tot zijn recht te laten komen is tot slot een verhaal opgenomen dat hij eerder publiceerde in 'Nederlandse Historiën'. Het boekje telt 105 pagina's. Het is voor fl. 17.50 te koop bij het Brielse Gemeentearchief, op het Streekarchivariaat aan de Rik in Brielle en bij het secretariaat van de stichting, Bernisseweg 13 te Geervliet. Donateurs van de Stichting Streekhistorie betalen fl. 15.--.